

**TURIZM INFRATUZILMASI OBYEKTLARIDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI
TA'MINLASHNING TASHKILIY-HUQUQIY ASOSLARI: MAZMUNI VA
XUSUSIYATLARI**

Musurmonov Olmos Shokir o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti mustaqil izlanuvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23744516>

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm infratuzilmasi obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlashning tashkiliy-huquqiy asoslari, uning mazmun-mohiyati hamda o'ziga xos xususiyatlari kompleks tarzda tadqiq etilgan. Shuningdek, turistik hududlarda huquq-tartibotni mustahkamlash, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlarning oldini olish mexanizmlarini takomillashtirish yuzasidan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turizm infratuzilmasi, jamoat xavfsizligi, tashkiliy-huquqiy asoslar, huquq-tartibot, profilaktika, xavfsizlik mexanizmlari, hamkorlik.

Abstract: This article comprehensively examines the organizational and legal frameworks for ensuring public safety in tourism infrastructure facilities, their core essence, and specific characteristics. Furthermore, it develops scientific and practical proposals aimed at strengthening law enforcement in tourist areas and improving mechanisms for preventing potential risks.

Keywords: tourism infrastructure, public safety, organizational and legal frameworks, law enforcement, crime prevention, security mechanisms, cooperation.

Аннотация: В статье комплексно исследуются организационно-правовые основы обеспечения общественной безопасности на объектах туристической инфраструктуры, ее сущность и специфические особенности. Также разработаны научно-практические предложения по укреплению правопорядка в туристических зонах и совершенствованию механизмов предупреждения возможных рисков.

Ключевые слова: туристическая инфраструктура, общественная безопасность, организационно-правовые основы, правопорядок, профилактика, механизмы безопасности, сотрудничество.

Zamonaviy sharoitda mamlakatimiz iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri bo'lgan turizm sohasini jadal rivojlantirish va uning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish birinchi navbatda ishonchli xavfsizlik tizimini shakllantirish bilan bevosita bog'liqdir. Turizm obyektlarida jamoat tartibini saqlash va fuqarolar hamda chet ellik sayyohlarning xavfsizligini ta'minlash nafaqat davlat organlarining, balki butun jamiyatning eng muhim vazifalaridan sanaladi. Mazkur yo'nalishda mavjud huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish, sohadagi xavf-xatarlarni erta aniqlash hamda ularning oldini olishning zamonaviy usullarini joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu boisdan, tadqiqot mavzusining ilmiy-nazariy asoslarini ochib berishdan avval, "jamoat xavfsizligi", "turizm obyekti" hamda "turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi" tushunchalarining mazmun-mohiyatini, ularning o'zaro nisbatini va turizm sohasiga xos xususiyatlarini ilmiy tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Avvalo, "xavfsizlik" kategoriyasining umumnazariy mazmuniga to'xtalish lozim. Huquqshunoslik fanida xavfsizlik shaxs, jamiyat va davlatning hayotiy muhim manfaatlarini ichki va tashqi tahdidlardan

himoyalanganlik holati sifatida talqin etiladi. Xavfsizlik tushunchasi murakkab, ko'p qirrali ijtimoiy-huquqiy hodisa bo'lib, u davlat xavfsizligi, jamiyat xavfsizligi va shaxs xavfsizligi kabi o'zaro bog'liq bo'g'inlarni o'z ichiga oladi. Ushbu tizimda jamoat xavfsizligi alohida o'rin tutadi, chunki u bevosita fuqarolarning kundalik hayoti, ularning jamoat joylaridagi xulq-atvori, huquq va erkinliklarining amalda ro'yobga chiqishi bilan bog'liq munosabatlarni qamrab oladi.

Mavzuning ilmiy-nazariy o'rganilganlik darajasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, "jamoat xavfsizligi" tushunchasi yuridik fanda uzoq yillardan buyon tadqiq etilib kelinmoqda, biroq unga nisbatan yagona, umume'tirof etilgan ta'rif hozirgacha shakllanmagan. Mavzuga oid ilmiy manbalarni umumlashtirgan holda, mavjud yondashuvlarni shartli ravishda uch yo'nalishga ajratish mumkin. Birinchi yo'nalish tarafdorlari jamoat xavfsizligini huquqiy munosabatlar tizimi sifatida, ya'ni jamoat joylarida odamlarning hayoti, sog'lig'i, mol-mulki hamda davlat va jamoat manfaatlarini muhofaza qilishga qaratilgan huquqiy normalar majmui sifatida ta'riflaydilar; bunday yondashuv, xususan, jinoyat-huquqiy fan vakillari orasida keng tarqalgan bo'lib, u jamoat xavfsizligiga qarshi jinoyatlar (Jinoyat kodeksining tegishli bo'limida nazarda tutilgan tarkiblar) obyekti sifatidagi talqinda o'z aksini topgan. Ikkinchi yo'nalish vakillari jamoat xavfsizligini holat sifatida, ya'ni jamiyatda tinchlik, osoyishtalik va barqarorlikning ta'minlanganligi, jamoat joylarida turli xil tabiiy, texnogen va ijtimoiy xarakterdagi xavf-xatarlarning yo'qligi yoki ularning oldi olinganligi sifatida tavsiflaydilar; ushbu talqin O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasida ham o'z ifodasini topgan bo'lib, unda jamoat xavfsizligi aholining tinch va osoyishta hayotini ta'minlanganlik holati sifatida qaraladi. Uchinchi yo'nalish tarafdorlari esa jamoat xavfsizligini faoliyat, ya'ni vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladigan tizimli, maqsadga muvofiq choralar majmui sifatida ko'rib chiqadilar; boshqacha aytganda, jamoat xavfsizligi statik holat emas, balki doimiy ravishda ta'minlab turiladigan, faol harakatni talab etuvchi dinamik jarayon sifatida talqin etiladi.

Turizm sohasidagi xavfsizlik muammolariga bag'ishlangan milliy ilmiy adabiyotlarda ham bir qator qimmatli tadqiqotlar amalga oshirilgan. Xususan, Q.X.Abdurahmonovning "Iqtisodiy xavfsizlik va turizm sohasi" nomli tadqiqotida turizm xavfsizligi masalalari mamlakat iqtisodiy xavfsizligining tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqilgan¹; A.M.Mirzayevning "Turizm asoslari" asarida turizm sohasining nazariy-metodologik asoslari, jumladan xavfsizlik omillari yoritilgan²; Sh.R.Raximovning tadqiqotlarida ekologik va ekstremal turizmni rivojlantirish jarayonida xavfsizlikni ta'minlash masalalari alohida o'rganilgan³; B.B.Usmonovning "Turizm xavfsizligi va risklarni boshqarish" nomli ishida esa turizm sohasidagi risklarni boshqarish uslubiyoti tadqiq

¹Абдурахмонов Қ.Х. Иқтисодий хавфсизлик ва туризм соҳаси. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2018. – Б. 41–63 (кел.: Рўзикулова М.Ф. Экстремал туризм ва хавфсизлик масалалари // Research and Publications. – 2026. – 20 апр. – DOI: 10.5281/zenodo.19664848).

²Мирзаев А.М. Туризм асослари. – Тошкент: Фан ва технология, 2019. – Б. 45–70, 120–138 (кел.: Рўзикулова М.Ф. Экстремал туризм ва хавфсизлик масалалари // Research and Publications. – 2026. – 20 апр. – DOI: 10.5281/zenodo.19664848).

³Рахимов Ш.Р. Экологик ва экстремал туризмни ривожлантириш масалалари. – Тошкент: Университет нашриёти, 2020. – Б. 18–40, 76–95 (кел.: Рўзикулова М.Ф. Экстремал туризм ва хавфсизлик масалалари // Research and Publications. – 2026. – 20 апр. – DOI: 10.5281/zenodo.19664848).

etilgan⁴. Ushbu tadqiqotlarning umumiy xususiyati shundan iboratki, ular turizm xavfsizligi muammosini asosan iqtisodiy va menejment nuqtai nazaridan yoritgan bo‘lib, huquqni muhofaza qilish organlari, xususan Milliy gvardiyaning turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta‘minlash bo‘yicha faoliyatining huquqiy-tashkiliy jihatlarini alohida, maxsus tadqiqot predmeti sifatida yetarlicha chuqur o‘rganilmagan. Aynan mana shu holat mazkur dissertatsiya tadqiqotining ilmiy yangiligini va dolzarbligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan yondashuvlarning har biriga tanqidiy nuqtai nazardan yondashadigan bo‘lsak, quyidagi xulosalarga kelish mumkin. Jamoat xavfsizligini faqat huquqiy munosabatlar tizimi sifatida talqin etish uni ortiqcha formallashtirib yuboradi va uning ijtimoiy-amaliy mohiyatini to‘liq qamrab olmaydi, zero xavfsizlik shunchaki normativ tuzilma emas, balki real hayotiy jarayondir. Jamoat xavfsizligini faqat holat sifatida baholash esa uni ta‘minlovchi subyektlarning faol, maqsadga yo‘naltirilgan faoliyatini e‘tibordan chetda qoldirish xavfini tug‘diradi. Jamoat xavfsizligini faqat faoliyat sifatida talqin etish esa, o‘z navbatida, uning yakuniy natijasi — jamiyatda erishilishi lozim bo‘lgan xavfsizlik holatini yetarlicha aks ettirmaydi. Shu boisdan, bizningcha, ushbu uch yondashuvni bir-biriga zid emas, balki bir-birini to‘ldiruvchi jihatlar sifatida baholash to‘g‘riroqdir, zero jamoat xavfsizligi bir vaqtning o‘zida ham huquqiy munosabat, ham ijtimoiy holat, ham maqsadli faoliyat sifatida namoyon bo‘ladi. Mazkur uch jihatni o‘zaro uyg‘unlikda ko‘rib chiqish, bizningcha, tushunchaning to‘liq va har tomonlama mazmunini ochib berish imkonini beradi hamda mazkur tadqiqotda “jamoat xavfsizligi” tushunchasiga yondashuvning metodologik asosini tashkil etadi.

O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligida jamoat xavfsizligi tushunchasi bir qator me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda o‘z ifodasini topgan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-noyabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan O‘zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasida jamoat xavfsizligini ta‘minlash tizimini ilg‘or xorijiy va milliy tajribalar asosida rivojlantirish hamda aholini har qanday tahdidlardan kafolatli himoya qilish davlat siyosatining ustuvor vazifasi sifatida belgilangan⁵. Ushbu konsepsiyada ta‘kidlanishicha, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar doirasida aholining tinch va osoyishta hayotini ta‘minlash hamda jamiyatimizda qonunga itoatkorlik va jamoat xavfsizligi madaniyatini shakllantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Bu esa jamoat xavfsizligini nafaqat huquqbuzarliklarning oldini olish, balki fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlash vazifalari bilan uzviy bog‘liq holda talqin etish zarurligini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda va amaliyotda keng qo‘llaniladigan “turizm xavfsizligi” (turistik xavfsizlik) tushunchasi bilan tadqiqot predmeti bo‘lmish “turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi” tushunchasi o‘rtasidagi nisbatni ham aniqlashtirish zarur. “Turizm xavfsizligi” tushunchasi kengroq mazmunga ega bo‘lib, u nafaqat huquqiy-tartibot jihatlarini, balki

⁴Усмонов Б.Б. Туризм хавфсизлиги ва рискларни бошқариш. – Тошкент: Фан, 2022. – Б. 25–48, 90–110 (кел.: Рўзикулова М.Ф. Экстремал туризм ва хавфсизлик масалалари // Research and Publications. – 2026. – 20 апр. – DOI: 10.5281/zenodo.19664848).

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони, 2021 йил 29 ноябрь // Gazeta.uz. – 2021. – 2 дек. – URL: <https://www.gazeta.uz/uz/2021/12/02/konsepsiya/>.

turistlarning sanitariya-epidemiologik xavfsizligi, ovqatlanish xavfsizligi, transport xavfsizligi, moliyaviy xavfsizligi (firibgarlikdan himoyalanganlik), ekologik xavfsizlik kabi ko'p qirrali masalalarni ham qamrab oladi. "Turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi" esa turizm xavfsizligining tarkibiy, ammo eng muhim qismlaridan biri bo'lib, u bevosita huquqni muhofaza qilish organlari, birinchi navbatda Milliy gvardiyaning vakolat doirasiga kiruvchi, jinoiy-huquqiy va ma'muriy-huquqiy tabiatga ega munosabatlarni tartibga soladi. Boshqacha aytganda, agar "turizm xavfsizligi" tushunchasini tizim sifatida tasavvur etadigan bo'lsak, "turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi" ushbu tizimning huquqni muhofaza qilish blokini tashkil etadi. Ushbu farqlash mazkur tadqiqotning predmet doirasini aniq belgilash, ya'ni tadqiqot Milliy gvardiyaning huquqni muhofaza qilish faoliyati bilan bevosita bog'liq bo'lgan jihatlariga qaratilganligini asoslash imkonini beradi.

Endi tadqiqot predmetining ikkinchi tarkibiy elementi — "turizm obyekti" tushunchasiga to'xtalamiz. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi O'RQ-549-son "Turizm to'g'risida"gi Qonunida turizm sohasiga oid asosiy tushunchalar mustahkamlangan bo'lib, unga ko'ra turizm — jismoniy shaxsning doimiy istiqomat joyidan sog'lomlashtirish, ma'rifiy, kasbiy-amaliy yoki boshqa maqsadlarda borilgan joyda haq to'lanadigan faoliyat bilan shug'ullanmagan holda, uzog'i bilan bir yil muddatga jo'nab ketishi (sayohat qilishi) sifatida ta'riflanadi. Turistik resurslar esa tegishli hududning tabiiy-iqlim, sog'lomlashtirish, tarixiy-madaniy, ma'rifiy va ijtimoiy-maishiy obyektlari majmui sifatida belgilangan⁶. Mazkur qonun hujjatlaridan kelib chiqib, turizm obyektlari deganda — turistlar va ekskursantlarni jalb etish, ularga xizmat ko'rsatish, ularning vaqtincha yashashi, ovqatlanishi, dam olishi, madaniy-ma'rifiy ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan, tegishli tartibda ro'yxatga olingan hamda foydalanishga ruxsat etilgan moddiy obyektlar va hududlarni tushunish lozim.

Turizm obyektlarining tarkibi juda xilma-xil bo'lib, ularni shartli ravishda quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

birinchidan, tarixiy-madaniy meros obyektlari — me'moriy yodgorliklar, muzey-qo'riqxonalar, tarixiy shaharlarning eski shaharlar qismi, arxeologik yodgorliklar, diniy e'tiqod obyektlari (masjid, madrasa, maqbara va boshqalar); ikkinchidan, tabiiy turizm obyektlari — milliy bog'lar, qo'riqxonalar, tog'-iqlim kurortlari, ko'llar va boshqa tabiiy landshaft obyektlari; uchinchidan, turistik infratuzilma obyektlari — mehmonxonalar va turar joy vositalari, ovqatlanish shoxobchalari, transport tugunlari (aeroportlar, temir yo'l va avtovokzallar), ekskursiya marshrutlari; to'rtinchidan, ommaviy tadbirlar o'tkaziladigan obyektlar — festival maydonchalari, ko'rgazma va anjuman markazlari, sport-tomosha inshootlari.

Ushbu tasnif shuni ko'rsatadiki, turizm obyektlari nafaqat o'zining funksional maqsadiga ko'ra, balki joylashuv xususiyatiga, tashrif buyuruvchilar kontingentiga, ommaviylik darajasiga ko'ra ham bir-biridan farq qiladi, bu esa ularda jamoat xavfsizligini ta'minlash strategiyasini ishlab chiqishda alohida yondashuvni taqozo etadi.

⁶Ўзбекистон Республикасининг «Туризм тўғрисида»ги Қонуни, 2019 йил 18 июль, ЎРҚ-549-сон, 3-модда // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси. — 19.07.2019 й., 03/19/549/3502-сон. — URL: <https://lex.uz/docs/4428097>.

Amaliy-huquqiy nuqtai nazardan, turizm obyektlarini jamoat xavfsizligini ta'minlash vazifalari nuqtai nazaridan xavf darajasiga ko'ra tasniflash ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Ushbu mezonga ko'ra, turizm obyektlarini shartli ravishda uchta toifaga ajratish mumkin. Birinchi toifaga — yuqori xavf darajasiga ega, o'ta muhim va strategik ahamiyatga molik obyektlar kiradi. Bularga YuNESKOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan obyektlar (Buxoro, Xiva, Samarqand tarixiy markazlari, Shahrisabz shahri), yiliga bir necha million kishi tashrif buyuradigan yirik majmualar (Registon ansambli, Amir Temur maqbarasi, Shohi Zinda), shuningdek diniy va milliy bayramlar davrida ommaviy ziyoratchilar to'planadigan ziyoratgohlar kiradi. Bunday obyektlarda doimiy asosdagi maxsus qo'riqlash, zamonaviy texnik kuzatuv tizimlari va tezkor javob choralari ko'rish imkoniyatiga ega bo'lgan kuchlarning mavjudligi talab etiladi. Ikkinchi toifaga — o'rtacha xavf darajasiga ega obyektlar, ya'ni hududiy ahamiyatga molik muzeylar, kichikroq tarixiy yodgorliklar, o'rta va kichik mehmonxonalar, milliy bog'lar kiradi; bunday obyektlarda davriy patrul nazorati va operativ chaqiruv bo'yicha javob berish tizimi yetarli hisoblanadi. Uchinchi toifaga — nisbatan past xavf darajasiga ega, kam odam to'planadigan, chekka hududlarda joylashgan ekoturizm va agroturizm obyektlari kiradi, ularda asosan profilaktik-ma'lumot beruvchi va mahalliy jamoatchilik bilan hamkorlikka asoslangan yondashuv qo'llaniladi. Ushbu uch bosqichli tasnif tizimi Milliy gvardiya va boshqa huquqni muhofaza qilish organlari resurslarini oqilona taqsimlash, kuch va vositalarni xavf darajasi yuqori bo'lgan obyektlarga birinchi navbatda yo'naltirish imkonini beradi.

Yuqorida bayon etilgan ikki tushunchani — “jamoat xavfsizligi” va “turizm obyekti” — sintez qilish natijasida tadqiqotning markaziy kategoriyasi bo'lmish “turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi” tushunchasi shakllanadi. Bizningcha, turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi — bu vakolatli subyektlar, birinchi navbatda Milliy gvardiya organlari, ichki ishlar organlari, favqulodda vaziyatlar boshqarmalari, mahalliy davlat hokimiyati organlari, turizm sohasi subyektlari va xususiy qo'riqlash tashkilotlari tomonidan o'zaro hamkorlikda amalga oshiriladigan, turistlar, ekskursantlar, mahalliy aholi va turizm sohasi xodimlarining hayoti, sog'lig'i va mol-mulkini, shuningdek tarixiy-madaniy va tabiiy meros obyektlarining butunligini jinoiy tajovuzlar, huquqbuzarliklar, terrorchilik xatti-harakatlari, tabiiy va texnogen xususiyatga ega favqulodda vaziyatlardan himoya qilishga qaratilgan, huquqiy, tashkiliy-boshqaruv, muhandislik-texnik va profilaktik tadbirlar tizimidir.

Turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatining mohiyatini to'liq ochib berish uchun uning maqsadi, vazifalari va obyektini alohida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Ushbu faoliyatning asosiy maqsadi — mamlakatimizga tashrif buyuruvchi xorijiy hamda mahalliy turistlarning xavfsiz sayohat qilishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, shu orqali O'zbekistonning xalqaro turizm bozorida ishonchli va xavfsiz mamlakat sifatidagi qiyofasini mustahkamlashdan iborat. Ma'lumki, turizm sohasi o'ta sezgir sohalardan biri hisoblanadi — istalgan mamlakatda sodir bo'lgan xavfsizlik bilan bog'liq salbiy hodisa (terrorchilik akti, ommaviy tartibsizlik, yirik jinoyat) tezda xalqaro ommaviy axborot vositalarida yoritilib, ushbu mamlakatning turistik jozibadorligiga sezilarli zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash nafaqat huquqni muhofaza qilish, balki mamlakat iqtisodiy va tashqi siyosiy manfaatlarini himoya qilish vazifasini ham bajaradi.

Ushbu faoliyatning samaradorligi bevosita uni tashkil etuvchi subyektlarning, birinchi navbatda Milliy gvardiya organlarining institutsional salohiyatiga, ularning huquqiy maqomi, moddiy-texnik ta'minoti, kadrlar tayyorgarligi darajasiga bog'liqdir. Shu munosabat bilan, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to'g'risidagi 2020-yil 18-noyabrdagi O'RQ-647-son Qonunda belgilanganidek, Milliy gvardiya Qurolli Kuchlar qo'shinlarining jamoat xavfsizligini ta'minlash va huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida huquqni muhofaza qilishga doir vazifalarga ega maxsus turi sifatida davlat obyektlarini, o'ta muhim va toifalangan obyektlarni, shu jumladan turizm sohasidagi ko'plab strategik ahamiyatga molik obyektlarni qo'riqlash bo'yicha alohida vakolatlarga ega⁷. Qonunning ushbu normalari Milliy gvardiyaga turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha vazifalarni yuklash uchun yetarli huquqiy asos yaratadi, biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ushbu vakolatlarni turizm sohasining o'ziga xos xususiyatlarini to'liq hisobga olgan holda amalga oshirish mexanizmlari yanada takomillashtirishni talab etadi.

Turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi holatini obyektiv baholash uchun muayyan mezon va ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish zarurati ham ilmiy adabiyotlarda tobora dolzarblashib bormoqda. Bizningcha, ushbu ko'rsatkichlar tizimiga quyidagilarni kiritish maqsadga muvofiq: birinchidan, miqdoriy ko'rsatkichlar — turizm obyektlarida qayd etilgan huquqbuzarliklar va jinoyatlar soni, ularning statik-dinamik tahlili, jabrlanganlar orasida xorijiy fuqarolarning ulushi, huquqbuzarliklarning ochilganlik darajasi; ikkinchidan, sifat ko'rsatkichlari — turistlarning xavfsizlik darajasidan qoniqish darajasi (so'rovnomalar asosida), xalqaro reyting tashkilotlari (masalan, Jahon iqtisodiy forumining Sayohat va turizm raqobatbardoshligi indeksi) tomonidan berilgan xavfsizlik baholari, mamlakatning turistlar uchun xavfsiz davlatlar reytingidagi o'rni; uchinchidan, tashkiliy-institutsional ko'rsatkichlar — turizm obyektlarini qo'riqlash bilan qamrab olinganlik darajasi (foizda), texnik kuzatuv vositalari bilan jihozlanganlik darajasi, xavfsizlik xodimlarining malaka darajasi va ularning xorijiy tillarni bilish ko'rsatkichlari; to'rtinchidan, javob berish samaradorligi ko'rsatkichlari — favqulodda vaziyat yoki huquqbuzarlik yuz berganda operativ guruhlarining yetib borish vaqti, koordinatsion tadbirlarning o'z vaqtida amalga oshirilganligi. Ushbu ko'rsatkichlar tizimini muntazam ravishda monitoring qilish va tahlil etish turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatini ilmiy asoslangan holda boshqarish, mavjud kamchiliklarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi.

Milliy gvardiyaning turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha faoliyatining institutsional shakllanish jarayoniga nazar tashlaydigan bo'lsak, uni shartli ravishda bir necha bosqichga ajratish mumkin. Birinchi bosqich — 1992-2020-yillarni o'z ichiga olib, bu davrda jamoat xavfsizligini ta'minlash va obyektlarni qo'riqlash vazifalari asosan ichki ishlar organlari tarkibidagi ichki qo'shinlar zimmasida bo'lgan. Ikkinchi bosqich — 2020-yil 18-noyabrda "O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to'g'risida"gi O'RQ-647-son Qonunning qabul qilinishi va 2021-yil 17-mayda kuchga kirishi bilan bog'liq bo'lib, ushbu bosqichda Milliy gvardiya Qurolli Kuchlarning mustaqil, maxsus turi sifatida shakllantirildi hamda unga davlat va boshqa muhim obyektlarni, jumladan strategik ahamiyatga molik turizm obyektlarini qo'riqlash bo'yicha keng vakolatlar berildi. Uchinchi, hozirgi bosqich esa Milliy gvardiya faoliyatini yanada

⁷Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси тўғрисида»ги Қонуни, 2020 йил 18 ноябрь, ЎРҚ-647-сон, 1, 3-моддалар // Lex.uz. – URL: <https://lex.uz/uz/docs/5128310>.

takomillashtirish, uning huquqiy maqomini aniqlashtirish bilan tavsiflanadi — xususan, qonunchilikka 2026-yil 7-maydagi O'RQ-1144-son Qonun bilan bir qator o'zgartirish va qo'shimchalar kiritildi⁸, bu esa Milliy gvardiya faoliyatining me'yoriy-huquqiy asoslarini zamon talablariga muvofiqlashtirish borasidagi izchil siyosatning davom etayotganligidan dalolat beradi. Ushbu institutsional evolyutsiyani hisobga olish, jumladan Milliy gvardiyaning tarixiy tajribasi va zamonaviy huquqiy maqomini uyg'unlashtirgan holda tahlil qilish, turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishning muhim metodologik shartidir.

Shuningdek, ta'kidlash joizki, jamoat xavfsizligini ta'minlashning umumiy nazariyasida qo'llaniladigan "xavf-tahdid", "profilaktika", "operativ javob choralari" kabi kategoriyalarning turizm sohasiga tatbiq etilishi o'ziga xos konseptual moslashtirishni talab qiladi. Xususan, umumiy nazariyada xavf-tahdidlar odatda jinoiy-huquqiy nuqtai nazardan tasniflansa, turizm sohasida ularni qo'shimcha ravishda "turistik xavf-tahdidlar" sifatida ham ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. *Turistik xavf-tahdidlar* deganda — bevosita turistlar va ekskursantlarning huquq va manfaatlariga, ularning xavfsiz sayohat qilish huquqiga, shuningdek mamlakatning turistik jozibadorligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillar majmuasini tushunish lozim. Bularga terrorchilik xavfi, ommaviy tartibsizliklar, tabiiy ofatlar, epidemiologik xavflar, transport baxtsiz hodisalari, shuningdek turistlarga nisbatan sodir etiladigan mol-mulkka qarshi va shaxsga qarshi jinoyatlar kiradi. Ushbu xavf-tahdidlarning oldini olish va bartaraf etish borasida Milliy gvardiya organlarining o'rni va vazifalarini aniq belgilash tadqiqotning navbatdagi paragraflarida batafsil ko'rib chiqiladi.

Shu bilan birga, olib borilgan tahlil turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida bir qator dolzarb muammolar mavjudligini ham ko'rsatadi. Xususan, hozirgi kunda amaldagi qonunchilikda *"turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi"* tushunchasining yagona me'yoriy ta'rifi mustahkamlanmagan, bu esa amaliyotda turli idoralar tomonidan ushbu tushunchaning turlicha talqin etilishiga olib kelmoqda. Shuningdek, Milliy gvardiya organlari va turizm sohasi subyektlari (mehmonxonalar, tur operatorlar, muzey ma'muriyatlari) o'rtasidagi hamkorlikni tartibga soluvchi maxsus me'yoriy-huquqiy hujjat, jumladan idoralararo yagona reglament yoki nizom hali ishlab chiqilmagan. Turizm obyektlarini xavf darajasiga ko'ra tasniflash va unga muvofiq differensial qo'riqlash normativlarini belgilovchi metodika ham yetarli darajada takomillashtirilmagan. Bundan tashqari, Milliy gvardiya xodimlarini xorijiy tillar va turizm sohasiga oid maxsus bilim va ko'nikmalar bo'yicha tayyorlash tizimi hozirgi kunda turizm sohasining jadal rivojlanish sur'atlariga to'liq mos kelmayapti. Aynan mana shu muammolarni ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilish, ularning sabab va shart-sharoitlarini aniqlash hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan huquqiy va tashkiliy takliflar ishlab chiqish — ushbu dissertatsiya tadqiqotining navbatdagi paragraf va boblarida izchil ravishda amalga oshiriladi.

⁸ Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси тўғрисида»ги қонунга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақидаги Қонуни, 2026 йил 7 май, ЎПҚ-1144-сон // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси. – 07.05.2026 й., 03/26/1144/0467-сон. – URL: <https://www.lex.uz/acts/5128310>.

Olib borilgan nazariy tahlil natijasida shakllangan ilmiy xulosalar asosida, turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatining huquqiy-nazariy asoslarini takomillashtirish bo'yicha quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

birinchidan, "Turizm to'g'risida"gi Qonunga yoki Milliy gvardiya faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilikka "turizm obyektlarida jamoat xavfsizligi" tushunchasining me'yoriy ta'rifini kiritish maqsadga muvofiqdir; bunday ta'rif turli idoralar tomonidan tushunchaning yagona tarzda talqin etilishini ta'minlaydi va huquqni qo'llash amaliyotidagi tafovutlarni bartaraf etadi;

ikkinchidan, Milliy gvardiya, Turizm qo'mitasi, mahalliy hokimiyat organlari va turizm sohasi subyektlari (mehmonxonalar, muzeylar, turoperatorlar) o'rtasidagi hamkorlikni tartibga soluvchi idoralararo yagona reglament yoki nizomni ishlab chiqish va tasdiqlash lozim; unda tomonlarning huquq va majburiyatlari, axborot almashinuv tartibi, birgalikdagi harakat mexanizmlari aniq belgilanishi kerak;

uchinchidan, turizm obyektlarini xavf darajasiga ko'ra tasniflovchi (yuqori, o'rta, past xavfli) uch bosqichli metodikani ishlab chiqib, ushbu tasnifga muvofiq har bir toifa uchun qo'riqlash va nazorat normativlarini (xodimlar soni, texnik vositalar, javob berish vaqti bo'yicha) me'yoriy hujjat darajasida mustahkamlash zarur;

to'rtinchidan, Milliy gvardiyaning turizm obyektlarida xizmat o'taydigan xodimlarini tayyorlash dasturlariga xorijiy tillar, madaniyatlararo muloqot asoslari, tarixiy-madaniy meros obyektlarini muhofaza qilishning o'ziga xos jihatlari bo'yicha maxsus kurslarni kiritish taklif etiladi;

Zero, faqat nazariy jihatdan puxta asoslangan, amaliyot talablariga mos keluvchi kontseptual yondashuv asosidagina turizm sohasida jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, shu orqali O'zbekiston Respublikasining xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish mumkin bo'ladi.